

**BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING INTELLEKTUAL FAOLIYATLARINI
TAYYORLASHDA BAHOLASH VA ANIQLASH MEZOLARINING AHAMIYATI**

Pardabayev Sherzod Toxir o`g`li

Jizzax davlat pedagogika universiteti o`qituvchisi

Pardabayeva Dilshoda Nematulla qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarning intellektual faoliyatga tayyorlashda baholash va aniqlash mezonlari haqida ma'lumotlar va shuningdek bu borada amalga oshirilishi kerak bolgan ishlarda bo'lajak o'qituvchilarni intellektual faoliyatga tayyorlashning algoritmik bosqichlarning ahamiyati ko'rsatib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Intellektual faoliyat, algoritmik bosqichlar, innovatsion faoliyat, motivlar, o'qituvchi, o'quvchi.*

Boshlang'ich sinf o'quvchilarni yangi ijtimoiy hayotga tayyorlash, ta'lim-tarbiya jarayonida tafakkurning erkin rivojiga erishish, bu borada pedagoglarni intellektual faoliyatini rivojlantirish asosida ijodkor va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash masalasi tadbiq etish dolzarb muammo ekanligi barchamizga ma'lum. Davlatimiz rahbari yoshlarimizning intellektual salohiyatini o'stirishga ko'plab e'tibar qaratmoqda, bu borada quyidagi fikrlarini eslab o'tishimiz lozim. "Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bolib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz" [1].

Talabalar universitetda o'zlari egallayotgan ixtisosliklari xususiyatlaridan kelib chiqib, ilmiy-tadqiqot ishlari bilan birga ijodiy faoliyat bilan ham shug'ullanadilar. Masalan, Ishlab chiqarish korxonasiga yangi texnika, texnologiya va uslublarni tavsiya etish ham ilmiy asosdagi tadqiqotlar bo'lib, talabalar ilmiy-texnik konferentsiyalarda o'z ma'ruzalari bilan qatnashadilar. Talabalarning ilmiy-tadqiqot va ijodiy ishlari o'quv mashg'ulotlarining davomi hisoblanib, ular talabalar o'quv jarayonida o'zlashtirgan bilimlarni chuqurlashtirish va boyitishda katta rol o'ynaydi [2].

Jan Piagetning intellektual rivojlanish nazariyasi (Flavell, 1963) kognitiv rivojlanish bo'yicha etakchi nazariya hisoblanadi (Flavell, 1963). Piaget nazariyasi intellektual rivojlanish tug'ma biologik rivojlanishning bevosita davomi ekanligini ta'kidlaydi. Anavi bola turli xil motorli javoblarni amalga oshirish uchun biologik jihozlangan bo'lib tug'iladi, bu ularga keyingi fikrlash jarayonlari uchun asos yaratadi. Ya'ni, fikrlash qobiliyati fiziologik asosdan kelib chiqadi. Piagetning

ta'kidlashicha, aql barcha tirik mavjudotlarda mavjud bo'lgan ikkita biologik xususiyatga asoslangan: tashkilot va moslashish. Tashkilot-bu har bir tirik organizmning jarayonlarni izchil tizimlarga qo'shilish tendentsiyasi. [3]

Hozirgi vaqtda intellektual kapitalning o'lchov birliklarini topish qiyin (garchi uni o'lchashning bir qator usullari taklif qilingan bo'lsa ham), bu xodimlarning bilimlari, ko'nikmalari, qobiliyatlari, malakalarini va boshqalarni aniq o'lchashi mumkin. Zamonaviy sharoitda eng ko'p ishlatiladigan usullarni aniqlashga imkon beradigan intellektual kapitalni baholash usullarini tahlil qilish. Endi Sveiby (2010) tomonidan taklif qilingan nomoddiy aktivlarni o'lchash usullarining tasnifi to'liq hisoblanadi. Aslida, bu tasnif J. Levi va M. Uilyams tomonidan taqdim etilgan tasnif asosida takomillashtirilgan bo'lib, u to'rt toifaga (guruhlariga) bo'lingan ikkita usulni taklif qiladi (Sveiby, 2010).

O'qituvchining intellektual kapitalini baholashda intellektual kapitalning tarkibiy qismlarini qisman baholash qulay bo'ladi. Shunday qilib, intellektual kapitalni quyidagi ko'rsatkichlar yordamida baholash mumkin:

Yuqorida aytilganlarga va adabiyotlar tahliliga asoslanib, oliy ta'lim muassasasi o'qituvchisining intellektual kapitalini baholash uchun 1-jadvalda ko'rsatilgan quyidagi sxemadan foydalanish maqsadga muvofiq bo'ladi.

1-jadval

O'qituvchining intellektual kapitalini har tomonlama baholash bosqichlari

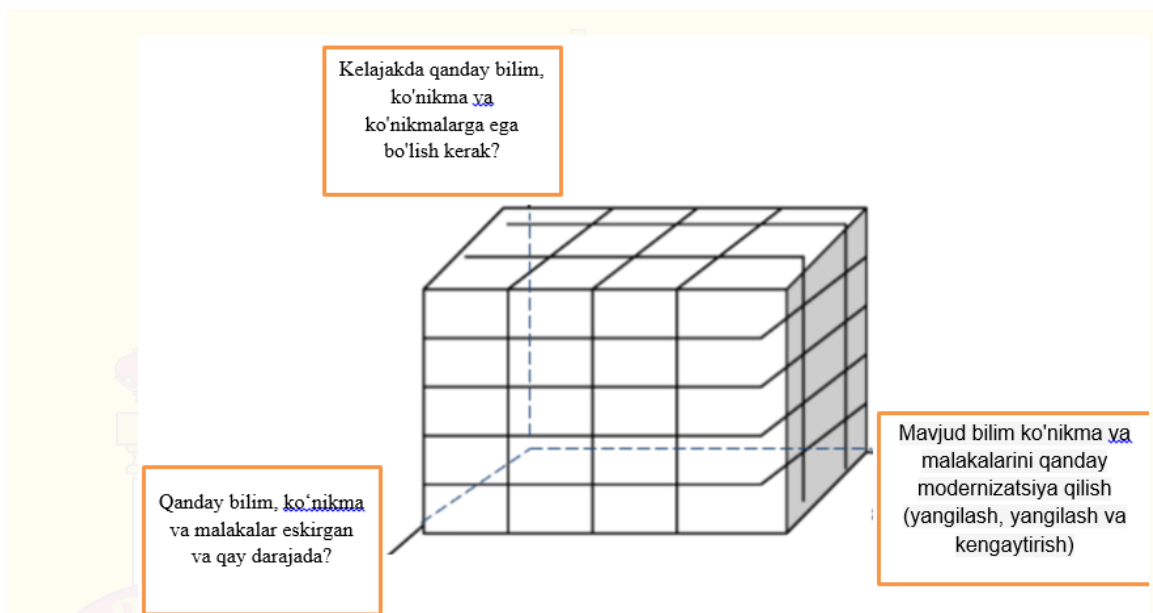
Bosqichlari	O'qituvchining intellektual kapitalini har tomonlama baholash bosqichlari
1-bosqich	Baholashning maqsad va vazifalari
2-bosqich	O'qituvchi tomonidan uning faoliyatini baholash (o'zini o'zi baholash)
3-bosqich	Tengdoshlarni baholash. Bu turli mutaxassislar tomonidan baholashni ta'minlaydi
4-bosqich	Talabalar tomonidan o'qituvchini baholash.
5-bosqich	Har tomonlama baholash natijalari va tavsiyalar

"Bo'ldi va bo'ldi" yoki "oldin va keyin" tamoyilidan foydalangan holda taqqoslash (har bir bo'limda nima o'zgarganligi aniq ko'rsatilishi kerak, masalan, malaka oshirish kurslarida mashg'ulotdan oldin va keyin: ular menga nima berishdi, men qanday saboq oldim?); birinchi ikkita substages birlashtirilishi mumkin, agar kerak bo'lsa. Taqqoslash o'qitish faoliyati uchun juda muhimdir. Agar siz bilimlarni biroz kengaytirsangiz ham, ishingizda foydalanishingiz mumkin bo'lgan qiziqarli misolni bilib oling; bu sizning intellektual kapitalingizga biror narsa qo'shishingizni anglatadi. Natijalar yoki prognozlash: bu ish uchun foydali

bo'ladimi, undan men qanday foydalanishim mumkin? (Siz, albatta, bu narsani o'ylab ko'rishingiz kerak).

- Natijalar yoki prognozlash: bu ish uchun foydali bo'ladimi, undan men qanday foydalanishim mumkin? (Siz, albatta, bu narsani o'ylab ko'rishingiz kerak).

O'qituvchi o'zini o'zi baholash asosida o'zining intellektual kapitalini to'ldirish, rivojlantirish bo'yicha keyingi ishlarning istiqbolli yo'nalishlarini belgilaydi. Buning uchun 3D matritsa tavsiya etiladi (1-rasm).

1-rasm. O'qituvchining intellektual kapitalini rivojlantirish uchun 3D matritsa

Xulosa shuki, O'qituvchilarning intellektual faoliyatini rivojlantirish mexanizmini yaratish metodologiyasi orqali xodimlarning intellektual faolligini rivojlantirish mexanizmi shakllantirildi, bu mexanizm mavjudlaridan farqli o'laroq, boshqaruv tizimida xodimlarning intellektual faoliyatining mafkuraviy darajasini yoritishga asoslanadi; intellektual faol xodimning konstitutsiyaviy xususiyatlarini ta'kidlash; Xodimning intellektual o'sishi uchun moslashuvchan muhitni shakllantirish va boshqaruv tizimini intellektuallashtirish jarayonida ustuvor bo'lgan uning intellektual va shaxsiy fazilatlarini va malakalarini guruhlash (dunyoqarash-qadriyat, kognitiv, ijtimoiy-xulq-atvor, ma'naviy-emotsional, texnik va texnologik) imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1 Sh.Mirziyoyev Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent-"O'zbekiston"-2016. 14-b.

2 Давурова Г. А. РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В ОРГАНИЗАЦИИ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ: Давурова Гузаль

"PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE IMPLEMENTATION OF INTERDISCIPLINARY RESEARCH"

Акбаровна, преподаватель кафедры теории педагогического образования Джизакского государственного педагогического института //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 2-Махсус сон. – С. 249-249.

3 Simatwa E. M. W. Piaget's theory of intellectual development and its implication for instructional management at pre-secondary school level //Educational research and reviews. – 2010. – Т. 5. – №. 7. – С. 366.

4 Petruk G. V., Shashlo N. V. Formation of personnel intellectual activity development mechanism in the context of society digitalization //PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology. – 2020. – Т. 17. – №. 6. – С. 708.

5 Диагностика умственного развития дошкольников / под ред. Л.А. Венгера и В.В. Холмовской. М.: Педагогика, 1978. 248 с.

6 Achilovich D. H. Texnika oliy ta'lim muassasalarida kasbiy faoliyatga tayyorlashda o'qitishning zamonaviy didaktik vositalarning o'rni va roli //ta'lim fidoyilari. – 2022. – т. 10. – с. 65-70.

